

Här måste humaniora slåss för sitt berättigande

Ett läsårs betald forskningsledighet i snitt vart sjunde år hör till förmanerna för universitetslärare på Nya Zeeland. Men pressen är stark på akademien att bli mer marknadsanpassad och universitetslärarfacket kämpar för att försvara jobben inom främst humaniora.

TEXT & FOTO SÖREN VIKTORSSON

Ingen stad i världen ligger längre bort från Sverige än Dunedin på Nya Zeelands sydö. Fågelvägen är det 17 435 kilometer till Stockholm och 18 042 till Göteborg.

Det var här i Dunedin som landets första universitet, The University of Otago, grundades år 1869.

– Nya Zeeland har högt internationellt anseende i akademiska sammanhang, inte minst inom medicin. Vårt universitet är känt för den så kallade Dunedin-studien. I denna långtidsstudie följs en grupp människor, födda i början av 1970-talet, genom livet, och undersökningen visar hur sociala förhållanden påverkar vår hälsa.

Rösten tillhör Simon Ryan, Senior Lecturer och fram tills nyligen föreståndare vid institutionen för främmande språk och kulturer på University of Otago. Vi träffar honom och Kris Smith, lokal ombudsman för universitetslärarfacket TEU, en solig sommardag och samtidigt som det på nätet står om snöstormar i Sverige.

– Vi är inne i en ganska hektisk tid just nu och vårt fack driver en kampanj som kallas ”Love humanities”, där

Simon Ryan

Kris Smith

vi pekar på vikten av diversitet inom högskolan. Från politiskt håll har man länge prioriterat ämnen som naturvetenskap, teknik, matematik och ekonomi, berättar Kris Smith och fortsätter:

– Från fackligt håll ser vi det som en viktig uppgift att kämpa för humaniora och för att inte jobb ska försvinna.

Vid University of Otago har så dock redan skett. Sedan 2010 har antalet nya heltidsstudenter per läsår räknat sjunkit från nästan 6 000 till omkring 4 850 i fjol och tappat rör främst humaniora.

– I fjol försvann här motsvarande 17,5 heltidstjänster bland den akademiska personalen, alla inom humaniora. Min egen institution tappade fyra tjänster, berättar Simon Ryan som undervisar i tyska och Europastudier.

Nya Zeeland blev på 1980-talet uppmärksammat internationellt för tuffa marknadsreformer. TEU:s förbundsledare Sharn Riggs skyller till en del dagens problem på den nyliberala ideologi hon anser länge varit förhärskande inom högskolesektorn.

Sharn Riggs

– Sektorn har varit underfinansierad de senaste tio åren. Det har tagit sig uttryck i ökad press på de anställda att producera mer till samma kostnad, exempelvis vad gäller undervisning och forskning.

Samtidigt har den akademiska personalens inflytande i beslutsprocesserna alltmer begränsats. Det märks framför allt i högskolornas beslutande organ.

Simon Ryan är sedan i fjol fackligt förtroendevald för den akademiska personalen vid sitt universitet.

– Vi är omkring 3 500 anställda här, varav hälften

bildtext bildtext bildtext
bildtext bildtext bildtext
bildtext bildtext bildtext
bildtext bildtext bildtext
bildtext bildtext bildtext

→ administratörer, och TEU organiserar bägge grupperna, berättar han.

Totalt har TEU runt 10 000 medlemmar och organisationsgraden varierar mellan olika universitet och även mellan olika fakulteter.

Sett till hela landet är runt 60 procent av den akademiska personalen och omkring 40 procent av administratörerna medlemmar, enligt förbundsdirektör Sharn Riggs.

Som fackrepresentant ingår Simon Ryan i den delegation som lokalt förhandlar löner och anställningsvillkor. Kollektivavtalen löper normalt på två eller tre år, med en garanterad löneökning varje läsår för den akademiska personalen.

- Lönesättningen är fri. Men fackliga företrädare på de olika universiteten stämmer av med varandra och det slutliga utfallet brukar bli ungefär detsamma vid de flesta lärosäten, berättar lokala ombudsmannen Kris Smith.

Det nyzeeländska lönesystemet är synnerligen transparent och i de lokala avtalen kan man utläsa exakt vad varje universitetslärare tjänar.

Att rakt av översätta nyzeeländska titlar till svenska är vanskligt, med tanke på att exempelvis en *Professor* kan ha åtta olika löneklasser och en *Senior Lecturer* hela nio, därför används i artikeln genomgående de engelska benämningarna.

En omräkning till svenska kronor av lokala avtalet vid Auckland University of Technology ger vid handen att en Professor, beroende på löneklass, får mellan 847 766 och 1 097 119 kronor brutto om året och en Assistant Professor mellan 772 968 och 897 636 kronor.

För en Senior Lecturer ligger spannet mellan 532 997 och 701 478 kronor och en Lecturer tjänar på årsbasis 431 970 och 517 079 kronor.

Högsta skattesatsen på Nya Zeeland är 33 procent.

- Vi har hyfsade löner men har halkat efter internationellt. Flyttar en nyzeeländsk universitetslärare exempel-

vis till Australien får han eller hon mellan 20 och 30 procent mer i lön på samma post, berättar Simon Ryan.

- Går du en bit bakåt i tiden hade en Senior Lecturer här ungefär samma lön som en parlamentsledamot. I dag är gapet runt 50 000 nyzeeländska dollar (drygt 320 000 kronor, reds. anm.) per år, inflikar Kris Smith.

Men visst finns det också förmåner. En sådan är att universitetslärare vid de flesta lärosäten på Nya Zeeland har rätt till så kallad sabbatical leave, det vill säga att i snitt vart sjunde år vara ledig två terminer med full betalning för att forska.

- Man kan också dela upp ledigheten på olika läsår. Höstterminen i fjol var jag själv ledig och kunde på heltid ägna mig åt vetenskapligt författande, berättar Simon Ryan som arbetar på en bok om den österrikiske novellförfattaren och fotografen Gerhard Roth.

Hur ser då en typisk universitetslärarkarriär ut på Nya Zeeland?

- Efter kandidat och master förväntas man inom tre år lägga fram en doktorsavhandling. Därefter erbjuder de olika institutionerna stipendier för postdoktorer, svarar Simon Ryan och fortsätter:

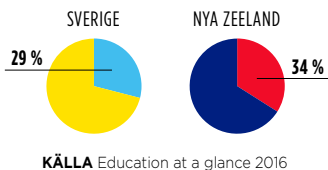
- Från det att du blivit Lecturer har vi ett bedömnings-system, som delvis liknar det amerikanska *tenure*. På denna nivå finns sju steg och dem passerar man rätt automatiskt, få kuggas. Några som är väldigt framstående kan på två-tre år bli Senior Lecturer, men vanligtvis tar det längre tid än så. För att bli Associate Professor krävs bland annat omfattande publicering och en Professor förväntas även dra in externa pengar till sitt universitet.

Det stora problemet på Nya Zeeland i dag är dock, framhåller Simon Ryan, att så många unga akademiker aldrig får ett fast universitetslärarjobb.

- Det är helt vansinnigt, vi kan ha över 100 sökande till en fast tjänst här! Vad vi bevitnar är uppkomsten av ett akademiskt prekariat, unga och medelålders personer som inte vet om de har jobb nästa läsår.

Från Dunedin på sydön är det knappt två timmars flyg-

ANDEL AV BEFOLKNINGEN I ÄLDRA 24-65 ÅR SOM HAR EN KANDIDAT-, MAGISTER- ELLER DOKTORSEXAMEN 2015.

MELLAN SYDPOLEN OCH EKVATORN

Nya Zeeland har **knappt 4 500 000 invånare**, varav tre fjärdedelar bor på nordön som dock till ytan är mindre än sydön.

Landet ligger i Stilla Havet, mellan Sydpolen och ekvatorn. **Huvudstaden Wellington** har bara lite över 380 000 invånare medan **största staden Auckland** rymmer drygt 1 500 000.

Ursprungligen beboddes landet av polynesier, först i mitten av 1600-talet kom de första européerna.

KÄLLOR Indec, Datosmacro och nyhetsbyrån Telam

bildtext bildtext
bildtext bildtext
bildtext bildtext
bildtext bildtext
bildtext bildtext
bildtext bildtext
bildtext bildtext
bildtext bildtext
bildtext

resa till Auckland på nordön, Nya Zeelands största stad med runt 1,4 miljoner invånare.

University of Auckland är sedan länge landets största universitet och förutom medicin finns här bland annat en välrenommerad juristutbildning samt högklassig undervisning och forskning inom naturvetenskaper. Det berättar Barry Hughes, Lektorer i psykologi och med bred internationell akademisk erfarenhet.

- Eftersom Nya Zeeland är så litet är det snarare regel än undantag att universitetslärare under perioder tjänstgör utomlands. Självt har jag varit verksam i USA och Chile och även ett par år på 1990-talet forskat vid Uppsala universitet, tillägger han.

TEU:s lokala ombudsman i Auckland, Jane Kostanich, har på *Universitetslärarens* önskan samlat ihop några fackligt aktiva i Fisher Building, som ägs av universitet.

- Auckland är en av världens mest diversifierade städer med långt över hundra olika etniska grupper. Hit kommer också många utländska forskare och studenter, berättar hon.

University of Auckland har fått stor uppmärksamhet i landets media, sedan medlemmarna i februari röstat för en strejk, då man trots månader av förhandlingar inte kommit överens med arbetsgivaren.

När detta skrivs, i mitten av mars, har man just genomfört en halv dags arbetsnedläggelse.

- Totalt deltog över 1 000 anställda vid universitetet i strejken den 16 mars och flera hundra av oss genomförde en marsch som fick mycket stor täckning i media. Efter detta uppmanar vi våra medlemmar att mejla arbetsgivaren för att ånyo få igång förhandlingarna, berättar Project Coordinator/Research Officer Antonia Verstappen, som är doktorandernas representant i förhandlingskommittén.

Bakgrunden beskriver hon så här:

- Det handlar om solidaritet. Vi organiserar ju såväl

akademisk personal som administratörerna. Medan vi akademiker får automatiska lönepåslag årligen, är det bara runt tio procent av administratörerna som får det och då först efter en särskild evaluering. Nu kräver vi *flat rate*, det vill säga generell automatisk löneökning för samtliga anställda och i ett rent belopp i stället för i procentpåslag, som gynnar de redan välavlönade.

Nicole Wallace, Group Services Coordinator och facklig förtroendevald för administrativa personalen, berättar att bara runt 25 procent av hennes yrkeskategori vid University of Auckland är med i TEU.

- När jag frågar varför någon inte är med blir svaret ofta att facket mest är till för den akademiska personalen. Men faktum är att denna gång är det ju just vår grupp som står i centrum, konstaterar hon.

Precis som i Sverige får man på Nya Zeeland sin löneökning oavsett fackmedlemskap eller ej. Fast de har, här på andra sidan jordklotet, en liten finess...

- Ja, det stämmer. Det gäller visserligen inte oss i Auckland men vid de övriga sju universiteterna får TEU:s medlemmar sin löneökning tre månader före de andra, berättar lokala ombudsmannen Jane Kostanich.

Men är det skäl nog att ge 0,8 procent av sin bruttolön till facket?

- Vi erbjuder så mycket mer, inte minst juridisk hjälp. Faktum är att vi i TEU har ett avtal med Nya Zeelands främsta arbetsrättsjurist.

På en stor skylt i universitetsområdet berömmar sig **University of Auckland att vara "Ranked number 1 in New Zealand for 35 of our 38 subjects"**.

Men man har ett stort problem och det är att Auckland är en så dyr stad att bo och leva i. Ett hus kan kosta motsvarande sex miljoner kronor eller mer mot kanske bara en femtedel i Dunedin på sydön.

- Det avskräcker ju en del universitetslärare från att

KÄNNER DU IGEN PROFILERNA?

(Se svar längst ner till höger på nästa sida)

→ söka sig hit. Och jag har inte sett att vår rektor skulle göra något åt problemet. Vi i facket är de enda som trycker på och vill se exempelvis olika rabatter för universitetets anställda och studenter, berättar Barry Hughes.

Hur skulle han, med sin omfattande internationella erfarenhet, karakterisera nyzeeländska universitet?

- Alla finansieras av staten och är uppbyggda mer utifrån brittisk än amerikansk eller europeisk modell. Även om den akademiska personalen finns representerad i olika kommittéer tenderar beslutsfattandet att koncentreras till ledningen. I ett avseende liknar vi amerikanska universitet. Exempelvis University of Auckland söker aktivt ekonomiska bidrag från alumni, som tack vare sin utbildning här gjort fina karriärer inom exempelvis inom affärlivet.

Även här i Auckland har man på senare år gjort sig av med personal, dock mer administratörer än lärare och forskare.

- Under mina tio år här på TEU har jag märkt att vid omorganisationer antingen försvinner en del tjänster eller så tillsätts de med personer som kostar mindre i lön, berättar Jane Kostanich.

Också i Auckland är man väl förtrogen med problemet gällande korttidsanställningar.

- Det gör att en del unga personer tvekar inför en karriär i akademien. De vet ju inte hur många år de ska behöva gå på kontrakt i stället för att få en fast anställning, säger Antonia Verstappen, som med sina 26 år själv tillhör kategorin unga akademiker.

Nya Zeeland var den första självständiga nationen i världen som, år 1893, införde rösträtt för kvinnor till de nationella valen. Inom akademien finns dock ännu en lång väg att gå till fullständig jämställdhet.

Suzanne McNabb är National Women's Officer inom TEU, vilket innebär att hon på nationell nivå bevakar jämställdhetsfrågor.

- Den senaste verifierade uppgiften vi har från 2012 säger att bara drygt 24 procent av befattningarna som Professor eller Associated Professor är besatta av kvinnor. Det finns ingen anledning att tro att några större förbättringar skett sedan dess.

- Vi har ju ett system med löneklasser och inom vilka naturligtvis män och kvinnor i akademien betalas lika. Men

det finns många belägg för att män redan i början av karriären placeras högre på skalan än kvinnor och den diskrepansen följer sedan med under karriären.

I höst går Nya Zeeland till parlamentsval och från TEU, som är partipolitiskt obundet, hoppas man naturligtvis på att frågor om högre utbildning ska finnas på agendan.

Det politiska landskapet domineras av konservativa National Party, som haft regeringsmakten sedan 2008, samt socialdemokratiska Labour Party.

Det väckte stor uppmärksamhet när premiärministern John Key i december i fjol oväntat lämnade sin post "av familjeskäl" och efterträddes av Bill English, som utlyst nyval till den 23 september.

I ett tal i Auckland i februari lovade Labourledaren Andrew Little tre år med gratis postgymnasial utbildning. "De unga på Nya Zeeland ska få de färdigheter som behövs utan att bli handikappade av studieskulder", sade han.

Antonia Verstappen gillar förslaget och berättar att universitetsstudier på Nya Zeeland är avgiftsbelagda. Ett läsår vid University of Auckland kostar för humaniora från motsvarande knappt 39 000 kronor till omkring 96 000 kronor för en medicinstudent.

- Vi har räntefria studielån som dock börjar betalas av redan vid en ganska låg inkomst. Lämna du landet för mer än sex månader blir du därtill tvungen att betala ränta, så man är på sätt och vis "inlåst" efter examen och fram till att lånet är avbetalat.

I slutet av februari anordnade TEU en så kallad "Action Day" vid flera campus över hela landet på temat "Love humanities". Till sin hjälp hade man bland annat lokala musiker och poeter.

Under *Universitetslärarens* besök på nyzeeländska universitet kommer just denna fråga gång på gång upp. Eftersom vi vid det här laget förstått att nyzeeländarna generellt har ett ganska stort mått av humor, ställer vi en litet spetsig fråga:

Är inte exempelvis teknik och ekonomi viktigare än portugisisk 1600-talspoesi...?

- Jag formligen älskar portugisisk poesi! utbrister Lecturer Barry Hughes och skrattsalvorna får nästan taket i högsta våningen på Fisher Building i landet på andra sidan jordklotet att lyfta. ●

Una Cunningham uppskattar Nya Zeelands milda klimat och vackra natur. Här är hon på Woodend beach, utanför Christchurch på Nya Zeelands sydö.

HON BYGGER UPP ETT NYTT ÄMNE VID UNIVERSITETET I CHRISTCHURCH

Universitetsläraren Una Cunningham bytte Sverige mot Nya Zeeland för att få verka på sitt modersmål, sätta sig in i något helt nytt samt slippa svenska vintern. På köpet fick hon motsvarande närmare 30 000 kronor i löneökning.

Una Cunningham har sin grund- och doktorsexamen i lingvistik från University of Nottingham. Till Sverige kom hon första gången 1981 efter att ha träffat sin blivande man.

I Sverige hade hon hunnit arbeta vid Uppsala universitet, Högskolan Dalarna och två perioder vid Stockholms universitet, när hon en dag såg en annons som skulle komma att ge karriären en ny inriktning. Annonssören var University of Christchurch på Nya Zeelands sydö.

– Jag har alltid varit intresserad av Nya Zeeland, det är kanske naturligt, om man som jag vuxit upp i Nordirland på 1970-talet, att längta bort. Dessutom ville jag kunna arbeta på engelska en period och inte ta omvägen via svenskan.

Efter en flygresa till vad som bokstavligen är andra sidan jordklotet och tuffa intervjuer, kunde Una Cunningham i början av 2013 tillträda en tjänst som Associate Professor.

– Man kan säga att det motsvarar

docent i Sverige. Men att direkt översätta är vanskligt, för det finns olika trappsteg och exempelvis professorsskalan har sju grundsteg. Plus ett åttonde, jag jobbar faktiskt ihop med en ”Distinguished Professor”.

I Una Cunninghams anställningsavtal står att hon ska ägna 50 procent av tiden åt undervisning, 35 procent åt forskning och 15 procent åt administration.

– I praktiken har jag inte haft så mycket tid för forskning, eftersom jag varit upptagen med att från scratch bygga upp ämnet språkdidaktik här.

Una Cunningham är specialiserad på hur man lär sig språk, inte minst uttal, och arbetar med bland annat datorstödd språkundervisning samt distansundervisning.

– Förutom grundkurser har jag även fem kurser på avancerad nivå som jag själv skapat. Jag har också en stor grupp doktorander, vilket är mycket stimulerande.

Mycket är lika vad gäller universitet

på Nya Zeeland och i Sverige, anser Una Cunningham. En viktig skillnad är förmånen *sabbatical leave*, som hon just nu befinner sig på.

– Universitetslärare vid en del universitet har också förmånen att varje läsår kunna ansöka om motsvarande ungefär 32 000 svenska kronor för att göra en konferensresa.

Lönemässigt har flytten varit rena bingon. Som Associate Professor tjänar hon motsvarande 860 835 svenska kronor om året, vilket kan jämföras med cirka 42 000 kronor i månaden Sverige.

Det nyzeeländska lönesystemet för akademisk personal upplever Una Cunningham som mer rättvist än det svenska.

– Lönen är exakt densamma enligt tariffen, oavsett om du undervisar i exempelvis juridik eller i språk.

I höst ska Una Cunningham och hennes man resa till Sverige och hon tänker även besöka ett par universitet för att jämföra utbildningssystemen.

Stannar du på Nya Zeeland eller blir det senare åter Sverige?

– För Nya Zeeland talar, förutom förmånen att få bygga upp ett nytt ämne vid universitetet, det milda klimatet. Och det här är ett otroligt vackert land!

TEXT SÖREN VIKTORSSON

PROFILERNA PÅ MOTSTÅENDE SIDA

1. **Författaren Katherine Mansfield** (1888–1923), upp- vuxen i Wellington. Namnet är en pseudonym för Kathleen Beauchamp.
2. **David Lange**, premiärminister för Labour 1984–1989. Blev känd långt utanför landets gränser för mycket långtgående marknadsreformer samt sitt styvackade motstånd mot kärnvapen.
3. Sångerskan **Lorde**, vars riktiga namn är **Ella Maria Lani Yelich-O'Connor**.
4. Filmproducenten, regissören och manusförfattaren **Peter Jackson**. Känd inte minst för filmerna som byggs på J.R.R. Tolkiens böcker.
5. **Kate Sheppard**, kvinn- norättskämpa som ledde kampen för kvinnlig rösträtt, vilken infördes nationellt på Nya Zeeland som första land i världen år 1893.
6. **Edmund Hillary**, först att bestiga Mount Everest. Använde sedan sitt kändis- skap för att bygga skolor och sjukhus med mera i Nepal.